

Saykali'nin *Ravzatü's-Şüheda* İsimli Eseri Üzerine Yapılmış Bir İnceleme-Metin-Dizin Çalışması

(Doç. Dr. Talip Yıldırım, *Saykali Ravzatü's-Şüheda İnceleme-Metin-Dizin (I. Bölüm 1-236)*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul-2016, 715 s., ISBN: 978-605-9960-60-1)

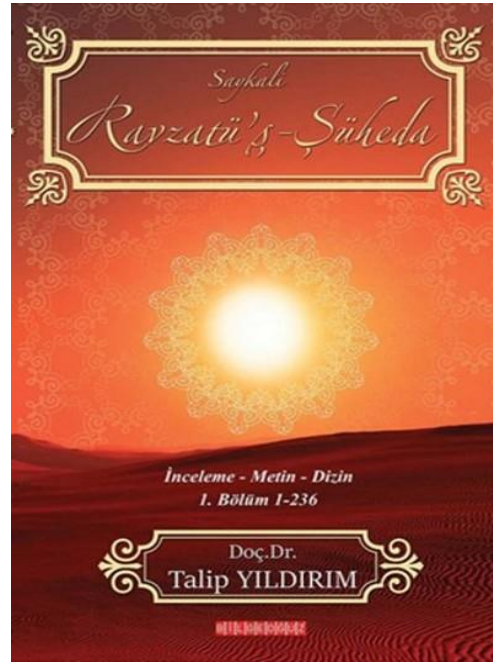
Özer YAVAŞ¹

Saykali Ravzatü's-Şüheda İnceleme-Metin-Dizin (I. Bölüm 1-236) isimli çalışma, Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Talip Yıldırım tarafından hazırlanmıştır. Çalışma 715 sayfadan oluşup 2016 yılında Bilgeoğuz Yayınları'na yayınlanmıştır.

Saykali, *Ravzatü's-Şüheda*'yı 18. yüzyılda yazmıştır. Eserin konusu, Hz. Hüseyin'in Yezid tarafından Kerbelâ'da şehit edilmiştir. Saykali, eserin ilk bölümünde asıl konuya geçmeden önce peygamber kıssalarına da yer vermiştir. İlk bölüm daha çok peygamber kıssalarından oluşsa da ilk bölümde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in hayatına giriş yapılmıştır. Çalışmada eserin ilk bölümü, 236. sayfaya kadar olan bölüm, transkripsiyonlu metin şeklinde verilmiş, ses ve şekil bilgisi özellikleri bakımından incelenmiştir. Bu inceleme, 16. yüzyılda klasik devri sona eren Çağataycanın klasik devrinden sonraki dönemine ışık tutmaktadır.

Çalışma; ön söz (VII-VIII), kısaltmalar (IX), giriş (11-13), dil incelemesi (15-30), metin (31-688), özel adlar dizin (689-711) ve kaynakça (713-715) bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde önce Çağataycanın ne zaman başlayıp ne zaman bittiğine, yüzyıllarıyla birlikte ayrıldığı dönemlere, klasik devriyle ilgili çalışmaların daha çok olmasının sebeplerine



¹ Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-posta: ozeryvs@gmail.com.

ve klasik devri sonrasını incelemekte karşılaşılan güçlükler yer verilmiştir. Daha sonra Çağataycanın kullanıldığı dönem ve sahada yaşanan siyasi olaylar açıklanmıştır. Bu açıklama, araştırmacılara Çağataycanın gelişimiyle ilgili daha geniş ve anlamlı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Ayrıca giriş bölümünde Çağataycayla yazan şair ve yazarların isimlerinin verilmesi dönemin edebiyatı hakkında fikir edinilmesini sağlamaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde dönemin diğer sanatçılarının sadece isimleri verilmiş ancak çalışmanın konusu olduğu için Saykali ve eseri *Ravzatü's-Şüheda* ile ilgili daha kapsamlı açıklamalarda bulunulmuştur. Saykali'nin yaşadığı dönem ve diğer eserleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu eserler arasından *Ravzatü's-Şüheda*'nın konusunun yanında eserin 2 bölüm ve 408 sayfadan oluşması, her sayfada 23 satır bulunması, 1904'te Taşkent'te taş baskı olarak basılması, yazma nüshasının Özbekistan Cumhuriyeti İlimler Akademisi Ebu Reyhan El Biruni Adlı Şarkşinaslık Enstitüsünün Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunması ve eksik olan sayfa numaraları gibi bilgiler de yer almaktadır. Eser hakkında verilen bu detaylı bilgiler, konuyla ilgilenen veya eser üzerinde çalışmayı düşünen araştırmacılar için bir rehber niteliğindedir.

Çalışmanın dil incelemesi bölümü ses ve şekil bilgisi özelliklerinin incelendiği iki ana bölümden oluşmaktadır:

Ses bilgisi özelliklerinde önce ünlülerin *kalınlık-incelik* ve *düzlük-yuvarlaklık* olmak üzere *ünlü uyumuna*; daha sonra *darlaşma*, *yuvarlaklaşma*, *düzleşme*, *ünlü düşmesi* ve *hece birleşmesi* olmak üzere *ünlü değişikliklerine*, eserden örnekler sunularak, yer verilmiştir. Ünsüzler de yine eserden örnekler sunularak *ünsüz değişimleri*, *ünsüz ikizleşmesi* ve *ünsüz düşmesi* alt başlıklarıyla incelenmiştir.

Ses bilgisi özellikleri incelenirken sadece eserden örneklerle yetinilmeyip bunun yanında *Kül Tigin Yazıtı*, *Bilge Kağan Yazıtı*, *Divanü Lûgat-it-Türk*, *Nehc'ül Ferâdis* gibi farklı dönem ve sahalara ait yazıt ve eserlerden örnekler verilmiştir. Böylece çalışmada Çağataycanın Eski Türkçe, Karahanlıca ve Harezmce ile olan ses farklılıkları ve değişimleri örnekler üzerinden açıklanmıştır. Örneğin çalışmada *-ğ-*, *-ğ > -v-*, *-v* ünsüz değişimiyle ilgili şu ifadeler kullanılmıştır: "Eski Türkçe ve Karahanlı Türkçesinde /ğ/ ünsüzü, Harezm Türkçesinde /w/, /v/ Çağataycada ise /v/ olur. Kav 54/11 [*< çoğ-EDPT 580*]: krş. *kow*-(DLT II, 16-15)." Dil ve inceleme bölümünde verilen bu gibi örnekler, araştırmacılara Çağataycanın ses özelliklerini Türkçenin farklı dönemlerinin ses özellikleriyle karşılaştırmalı olarak görme imkânı sunmaktadır.

Eserin şekil bilgisi özellikleri *yapım ekleri*, *isim çekimi*, *zamirler*, *sıfat fiiller*, *zarf fiiller* ve *fiil çekimi* olmak üzere altı başlıkta incelenmiştir. Yapım ekleri kendi içinde *isimden isim*, *fiilden*

isim, fiilden fiil ve isimden fiil yapım ekleri olmak üzere dört; *isim çekimi çokluk eki, iyelik ekleri ve ad durum ekleri* olmak üzere üç; *zamirler şahıs, işaret, dönüşlülük, birliktelik, soru ve belirsizlik zamirleri* olmak üzere altı; *fiil çekimi geçmiş, geniş, şimdiki ve gelecek zaman, emir-istek, şart ve birleşik fiil çekimleri* olmak üzere yedi alt başlıkta ele alınmıştır. Ayrıca çalışmada şahıs, işaret ve dönüşlülük zamirlerinin ad durum eklerine göre farklılıkları tablolar hâlinde verilmiştir. Ses bilgisi özellikleri açıklanırken yapıldığı gibi şekil bilgisi özellikleri açıklanırken de eserden örnekler sunulmuştur.

Çalışmada dil incelemesi bölümünden sonra metin bölümü gelmektedir. Transkripsiyonlu metin, çalışmanın asıl bölümünü oluşturmaktadır. *Ravzatü’ş-Şüheda*, çalışmanın giriş bölümünde de belirtildiği gibi 2 bölüm ve 408 sayfadan oluşmaktadır. Çalışmada eserin ilk bölümü yani ilk 236 sayfası incelenmiştir. Metin, sayfa ve satır numaralarıyla birlikte verilmiştir:

- “135 1 melül olma bu kün iy cānım atam
dürr-i kıymet bahā-yı kānım atam
- 2 alarnı gerçi zer ziveri çok
ki bizni aldımızda kıymeti yok
- 3 egerçi tāc irür hüdhdüd başığa
turalmas boyadın ādem қаşığa
- 4 t̄ama’ t̄ünin kiyipdür çünkü t̄āvus
ayağ iyler anı rüsvā-yı me’yūs”

Eserin orijinalinde eksik olan 29, 160 ve 161. sayfalar çalışmada bulunmamaktadır. Eserin ikinci bölümünde ise 260 ve 261. sayfalar eksiktir ancak bu iki sayfanın eksikliği çalışmanın kapsamına dahil olmadığı için çalışmayı etkilememiştir. Metin bölümünün başında önce transkripsiyonlu metin, ardından dizin verilmiştir. Dizinde, metinde geçen bütün kelimeler alfabetik sıralamaya göre ve metinde taşıdıkları anlamlarıyla birlikte sayfa ve satır numaraları da gösterilerek verilmiştir. Ayrıca çalışmanın sonunda özel adların yer aldığı bir dizin daha bulunmaktadır. Çalışmanın sonunda yer alan bu özel adlar dizini, eserde geçen yer ve kişi adlarının bir arada görülebilmesi açısından önemlidir.

Sonuç olarak çalışmada, *Ravzatü’ş-Şüheda*’dan yola çıkılarak Çağataycanın son döneminin dili ve edebiyatı ses ve şekil özellikleri bakımından incelenmiştir. Bu çalışmasından dolayı hocamız Sayın Prof. Dr. Talip Yıldırım’a teşekkürlerimizi sunuyoruz.